

April 2015

Parisagendan Revisited

BERTIL ODÉN OCH LENNART WOHLGEMUTH

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
SCHOOL OF GLOBAL STUDIES

Parisagendan revisited

Av Bertil Oden och Lennart Wohlgemuth

De senaste åren har Parisagendans principer för ett effektivare bistånd, vilket omfattar förstärkt ägarskap för mottagarna, bättre givarsamordning, användning av mottagarnas egna institutioner, ökad öppenhet och ömsesidigt ansvarstagande urholkats i snabb takt. Samtidigt har biståndets relativa roll minskat jämfört med andra interna och externa resurser för de flesta biståndsmottagarna. En rad nya aktörer (snabbväxande stora ekonomier, s.k. vertikala fonder, filantropiska organisationer, företag m.fl.) har, direkt eller indirekt, förändrat det lokala biståndslandskapet.

Vi skrev en rapport för ECDPM som publicerades 2011, där vi försökte konkretisera hur Parisagendans genomförande i biståndet till de tre länderna Tanzania, Zambia och Moçambique hade fungerat. Vi valde dessa tre länder som studieobjekt framför allt därför att de tidigt anammade Parisagendan både i teori och i praktik.

Den här studien är ett försök att kortfattat följa upp utvecklingen sedan dess i samma länder. Förhoppningsvis kan det ge en lite mer konkret bild av hur frågorna kring biståndets effektivitet förändrats och vad det kan få för konsekvenser för det faktiska bistånd som i ett ändrat globalt landskap kommer att ha en annan roll än tidigare.

En av slutsatserna i rapporten från 2011 var att risken är stor att biståndet i ökad utsträckning åter drabbas av ökad fragmentering, otydlig anpassning till länders prioriteringar, konkurrens i stället för samverkan mellan givarna, kortsiktighet och andra sedan tidigare väl kända problem, som Parisagendan var det bästa försöket hittills att lösa på internationell nivå.

Kort historik

Efter tio år av diskussion, utveckling och förhandling nåddes år 2005 en överenskommelse mellan givarländerna inom OECD: s utvecklingskommitté, Development Assistance Committee (DAC), några internationella organisationer och ett stort antal mottagarländer om hur ett effektivare bistånd skulle se ut och hanteras i framtiden. Detta förhandlingsresultat byggde på 40 år av erfarenheter och utvärderingar av biståndet. Dokumentet döptes till Parisdeklarationen.

Medan Millenniedeklarationen haft avgörande betydelse för biståndets innehåll och operationalisering av målet för fattigdomsbekämpning har Parisdeklarationen och den agenda för effektivt bistånd som där utvecklades haft stor betydelse för biståndets metodik.

Problemet som man föresatt sig att lösa formulerades på följande sätt: Biståndet lider idag av bristande nationellt ägarskap, allt mer ökande fragmentering, höga transaktionskostnader, parallella system, samt av externa lösningar som inte anpassats till lokala behov och förutsättningar.

Överenskommelsen bygger på följande centrala begrepp:

1. **Ägarskap.** Att utvecklingsländerna har ledningen när det gäller att skapa och genomföra sin utvecklingspolitik, sina planer och strategier. Biståndsgivarnas roll är att stödja dessa verksamheter med externa resurser.
2. **Samstämmighet** (alignment). Biståndsgivarna använder sig i största möjliga utsträckning av de nationella system som redan finns i resp. land för att kanalisera sitt bistånd;
3. **Harmonisering.** Ökad samordning mellan givarna, dvs. gemensamma och förenklade procedurer och delad information. Detta syftar också till att minska transaktionskostnaderna för biståndet för båda samarbetsparterna.
4. **Resultatorientering.** Parterna i utvecklingssamarbetet inriktar sina aktiviteter på att uppnå gemensamt definierade resultat.
5. **Ömsesidigt ansvarstagande.** Parterna är ansvariga gentemot varandra för att åstadkomma utveckling och effektivare utnyttjande av biståndsresurserna.

I Parisdeklarationen kom parterna också överens om att följa upp genomförandet av dessa fem principer med hjälp av ett antal indikatorer. Att också biståndsgivare internationellt utsatte sig för uppföljning mot ett antal överenskomna indikatorer var något nytt och ett viktigt framsteg. Inga beslut fattades dock om sanktioner mot de biståndsgivare som inte skulle uppfylla sina löften. För mottagarna finns däremot alltid hotet att biståndet dras in.

Parisdeklarationen följdes upp vid ett högnivåmöte i Accra, Ghana, 2008. Där bekräftades deklarationens åtaganden på några punkter och preciserades ytterligare, bland annat när det gäller användandet av samarbetsländernas egna institutioner, ökning av insyn i givarnas arbete och förutsägbarheten i biståndet, samt när det gäller fördelningen av givarnas uppgifter. Mötet i Accra innebar också ett genombrott för det civila samhällets organisationer, som fick ett större utrymme under förhandlingarna om slutdeklarationen från mötet, *Accra Agenda for Action*.

Ett sista möte med uppföljning och utveckling av Parisdeklarationens principer för att öka biståndets effektivitet hölls i Busan, Sydkorea, i slutet av 2011. Det präglades av de pågående förändringarna av "biståndslandskapet", såsom flera stora länder med snabb tillväxt som i ökad utsträckning bedriver olika former av utvecklingssamarbete (Syd-Syd samarbete). Fler filantropiska och specialiserade internationella fonder. Ökad aktivitet från civila samhället och det privata näringslivet. Biståndets relativa roll minskade och blev i bästa fall mer katalytisk. Inriktningen på resultat förstärktes. Ökad öppenhet med information var också ett viktigt ämne.

För flera givare, inklusive Sverige, blev det "katalytiska biståndet" en ursäkt för att inte öka harmoniseringen av biståndet med samarbetsländernas planer och institutioner. Samtidigt bromsades samordningen mellan biståndsgivarna upp.

I och efter Busanmötet framhävdes särskilt den privata sektorn, men också civila samhället, som aktörer i utvecklingssamarbetet, medan rollen för staterna i samarbetsländerna tonades ned.

Efter långa diskussioner ställde sig Kina och Indien bakom Busanmötets slutdokument, under förutsättning att Syd-Syd samarbetet skulle baseras på frivillighet och att alltså slutdokumentet inte skulle vara bindande för detta samarbete. Den privata sektorns roll underströks mer än vid de tidigare högnivåmötena och deltagandet från det privata näringslivet var också större.

Vid Busan-mötet beslöts också att ersätta Parisagendans processer för uppföljning och utveckling av det internationella effektivitetsarbetet med en ny process kallad Globala Partnerskapet för utvecklingssamarbetets effektivitet (*Global Partnership for effective development co-operation*). Ansvar för kansliet för att arbeta med den processen flyttades från OECD/DAC till UNDP och preliminära principer för nya beslutsstrukturens arbete lades fast.

Det första högnivåmötet med denna nya modell hölls i Mexiko City i april 2014. Även om den officiella retoriken från det mötet var positiv, förekom det tecken på att luften tycktes ha börjat gå ur den globala process som bidragit till att viktiga förändringar i riktning mot ett effektivare och mer mottagarägt och givarsamordnat bistånd kunnat åstadkommas.

I den svenska delegationens rapport från mötet i Mexiko City framhölls att syftet var att skapa ett nytt politiskt intresse för frågor som rör effektivt utvecklingssamarbete och konsolidera åtaganden från Busanmötet. ”Huvudprinciper är att utvecklingssamarbetet ska präglas av ökat fokus på resultat, transparens och ansvarsutkrävande, demokratiskt ägarskap och inkluderande partnerskap.” Rapporten påpekar också att det råder osäkerhet vad gäller Globala Partnerskapets fortsatta roll och status, liksom kring hur samverkan med nya givare, framför allt BRICS-länderna, som visade ett begränsat intresse att delta aktivt under mötet.

Det är tänkt att Globala Partnerskapet kommer att hålla högnivåmötet med 18-24 månaders mellanrum. Efter mötet i Mexiko City är det något oklart hur intensivt effektivitetsfrågorna när det gäller bistånd och utvecklingssamarbete i bredare mening kommer att bedrivas. En faktor som kommer att påverka utrymmet för dessa frågor är det omfattande arbete som pågår i ”det internationella utvecklingssamhället” inför de nya hållbara utvecklingsmål som ska ersätta millenniemålen, Högnivåkonferensen om utvecklingsfinansiering i Addis Abeba i juli 2015 och klimatkonferensen i Paris i december 2015.

Vår föregående rapport

I skriften *Where is the Paris Agenda Heading* dokumenterade vi utvecklingen fram till och med 2010 (Oden och Wohlgemuth, 2011). Vi konstaterade att redan under de tio år som ledde fram till Parisagendan hade en process startat i många länder där man arbetade för ökat ägandeskap. Den grundläggande idén är väl dokumenterad: att utan ägandeskap finns knappast någon förutsättning för långsiktig bärkraft (sustainability) av de insatser som erhåller stöd inom ramen för biståndet. T.ex. i verket *Norskt bistånds historia 50 år* har detta

dokumenterats med vetenskaplig noggrannhet i tre volymer (Simenssens, 2003). Långsiktig biståndseffektivitet kräver alltså ägarskap. Ett starkare men samtidigt mer flexibelt resultattänkande och ökad samordning mellan givarna skulle leda till ett ännu effektivare bistånd.

Många ansåg Parisagendan som en viktig process i riktning mot svar på de frågor man ställt kring biståndseffektivitet under en längre tid. I ett flertal länder kom processen igång och biståndet förändrades kraftigt under perioden från ca år 2000 och framåt. Nya arbetsmetoder utvecklades och en helt ny dialogstruktur utvecklades. Stora framsteg gjordes framför allt vad gäller ägandeskap och harmonisering och resultatagendan. Samstämmighet och ömsesidigt ansvar visade sig svårare att ta till sig. (Oden och Wohlgemuth, 2011).

Samarbetet mellan givarna skulle även omfatta att mottagarlandet skulle fördela arbetet mellan givarna i olika sektorer, att givarna skulle delta i olika dialoggrupper med en givare som *lead agent* i varje grupp och med en representant för mottagaren som ordförande. Gemensamma strategier skulle utarbetas och överenskommas, och mottagarlandet skulle utarbeta och genomföra en egen strategi vad gäller hur arbeta med biståndsfrågor. För att minska samarbetsländernas transaktionskostnader kan t.ex. biståndsgivarna undvika att planera in delegationsbesök under den intensivaste budgetförberedelseperioden. Ett annat exempel är att flera givare lämnar sina bidrag till ett visst program i en gemensam korg, vars utnyttjande styrs av mottagaren, enligt överenskomna principer för beslut, redovisning och uppföljning.

Framför allt vad gäller budgetstödet utvecklades detaljerade regler för samarbetet. Budgetstödet hängdes upp på ett av mottagarlandet framtaget planeringsdokument, oftast i form av strategi för att minska fattigdomen. Baserat på dessa dokument överenskomms att ett antal delmål skulle uppnås årligen, vilka formulerades i form av indikatorer. Budgetstödet tänktes sedan medverka till att dessa indikatorer uppnåddes och varje år gjordes uppföljningsrapporter. Ett problem för mottagaren var att många givare ville utnyttja budgetstödet för att ställa villkor på andra områden i sitt utvecklingssamarbete, vilket resulterade i att ett orimligt antal villkor. Detta i sin tur kunde försena utbetalningar på grund av faktorer långt utanför budgetstödet. Budgetstödsutbetalningarna är normalt mer förutsägbara än vad som gäller andra biståndsformer, särskilt projekt. Men skulle problem uppstå som biståndsgivarna anser ska föranleda frysning av budgetstödet blir de negativa konsekvenserna större.

Erfarenheterna från studiebesök och intervjuer från 2006 och 2007 i Tanzania bekräftade att man gjort stora framsteg på dessa punkter och att optimism var stor att man äntligen funnit en samarbetsform mellan givare och mottagare som samtidigt visade respekt för mottagarlandets roll i sin egen utveckling och till att biståndets skulle kunna utnyttjas effektivt i syfte att medverka till denna utveckling.

Situationen fem år efter Parisdeklarationen

Efter finanskrisen 2008 minskades snabbt framstegen i denna utveckling och relationen mellan givare och mottagare försämrades i takt därmed. När vi gjorde vår undersökning i Moçambique, Tanzania och Zambia år 2010 fann vi att relationen gått från eufori till kris. På de flesta punkter där man 2007 kunnat se framsteg såg man nu tillbakagång och konflikter. Båda parter skyllde på varandra och samarbetsproblemen var legio. Dialogstrukturer som blivit alltför komplicerade och byråkratiska, fungerade dåligt och på båda sidor sökte man lösningar som låg utanför de överenskommelser man gjort i de gemensamma strategier man utvecklat och undertecknat. Resultatet blev att det förtroende som fanns mellan parterna hade urvattnats och en ömsesidigt misstroende vuxit fram. På givarsidan ledde detta till fler villkor och mer detaljstyrning. På mottagarsidan sämre uppfyllande av avtal och att man lutade sig mer mot de nya aktörer som växte fram allt starkare just vid denna tid. Ansvarsutkrävandet kom allt mer att riktas mot samarbetsländerna, medan biståndsgivarna i ökad utsträckning ägnade sig åt att spåra resultaten av just det egna biståndet. Därmed blev de också mindre intresserade av kraven på ansvar för sin sida av samarbetet.

Vad vi försökte titta på vid denna tidpunkt var vilka orsakerna var till denna försämring av relationerna. Vi identifierade ett antal faktorer, bland annat:

- Om man från de olika parterna hade haft för höga förväntningar
- Huruvida det funnits problem av teknisk karaktär som var relativt enkla att lösa
- Politiska problem och hinder på mottagarsidan
- Politiska problem eller hinder på givarsidan
- Påverkan från det ökande antalet av nya aktörer som inte är intresserade av denna samarbetsmodell
- Särskilda problem med anslutning till det generella budgetstödet
- Huruvida man ifrågasätter de underliggande principerna för Parisagenda (Oden och Wohlgemuth, 2011)

Med utgångspunkter från ett antal dokument som utarbetats för respektive land av expertis som hade både parternas förtroende (t.ex. Independent Monitoring Group i Tanzania- IMG, 2011) drog vi sedan slutsatser under var och en av punkterna ovan. Det var ingen tvekan om att parterna hade haft alltför stora förväntningar om att detta nya arbetssätt skulle leda till snabba effektivitetsvinster och goda resultat i samarbetet. Men man fann mycket snart att förändrade metoder i samarbetet gav mycket små förändringar vad gäller politik eller andra förutsättningar i resp. samarbetsland. Den demokratiska processen var fortsatt problematiskt och förändrade sig i bästa fall endast på lång sikt, korruptionen minskade inte etc. etc. Bland givarna fanns en uppfattning att mottagarnas intresse att ta över ledarrollen var begränsad.

Vad gällde den andra punkten så hade samarbetet byråkratiserats onödigt mycket och t.ex. dialogstrukturen blivit alltför komplicerad och svåröverskådlig. Detta skapade mycket gnissel och konflikter men skulle utan svårigheter kunna förändras till det bättre bara det fanns en vilja. Men det visade sig att det fanns så många komplikationer på politisk nivå på både i givar- och mottagarland att förutsättningarna att utveckla och förenkla systemen inte fick

tillräckligt stöd. Problemen visade sig störst vad gäller generellt budgetstöd och konflikter hade uppstått i alla tre länder när det gällde dess genomförande. Detta ökade problemen med förutsägbarheten av detta stöd och spädde i sin tur på misstämningen mellan parterna.

Under perioden hade fler nya aktörer tillkommit som arbetade utanför Parisagendans idéer och metoder. Detta gällde dels det ökade stödet från Kina, Indien och andra asiatiska länder liksom Brasilien. Även antalet vertikala fonder ökade sin verksamhet under perioden - flertalet arbetade utanför respektive lands budget och ofta med egna genomförande organisationer utanför mottagarlandets eget system. Dessutom fanns det ett antal stora traditionella givare som arbetade på samma sätt, t.ex. USAID, som under perioden expanderade i alla de tre länderna vi studerade. Med allt fler aktörer utanför Parisagendan försvårades biståndsgivarnas harmonisering, men samtidigt ökade mottagarens valmöjligheter.

Genomförandet av målet att slussa större andel av biståndet genom mottagarens budgetsytem och andra institutioner bromsades av ett ökat misstroende bland givarna kring mottagarens kapacitet inom finansiell styrning och vilja att hantera de brister som uppdagats. Det gällde också de givare som tidigare varit mest positiva. En attityd växte fram bland flera biståndsgivare som gick ut på att allt skulle vara på plats istället för att det räckte med att processen gick i rätt riktning. Det långsiktiga perspektivet fick stryka på foten för ökad betoning på kortsiktiga resultat också inom finansiell styrning.

Samordningen mellan givarna var det område där störst framsteg hade gjorts. Dock fanns vissa utmaningar också på detta område. Baksidan av detta förutom transaktionskostnaderna, var att mottagarna ibland uppfattade harmoniseringen som att biståndsgivarnas eniga front hindrade den egna flexibiliteten. Dessutom fanns exempel på att givare som deltog i harmoniseringen samtidigt bilateralt drev sina nationella frågor med mottagaren.

Ett annat område där framsteg gjorts var att civila samhällets representanter i ökad utsträckning fick möjligheter till insyn och påverkan, medan mer behövde göras när det gällde att förbättra insynen för andra aktörer, inklusive parlamenten.

Till sist kunde vi också konstatera att ett paradigmskifte var på väg i synen på ägarskap som också påverkade de givare som från början aktivt hade anammat Parisagendans idéer.

Den frågan som vi nu skall ställa oss är hur det har gått sedan vår rapport skrevs 2010 tills dags dato. På ett övergripande plan kan man säga att uppföljningsmötet av Parisagendan som ägde rum 2012 i Busan och 2014 i Mexiko synes ha utgjort en slutpunkt för de grundläggande idéerna som lanserades i Parisagenda. Fokus flyttades här bort från ägarskap och mot frågor om resultat och transparens och om ökad betoning på privata sektorn för att uppnå resultat. Kortsiktiga resultat prioriterades framför långsiktiga åtaganden där behov av kapacitetsutveckling kan vara orsaken till bristande resultat.

Visserligen togs initiativ till en fortsättning genom konstruktionen av ett nytt sekretariat inom UNDPs ram, men detta sekretariat gavs varken medel eller prioritet för att fullständigt kunna ersätta DAC sekretariatet, som tidigare varit kansli för Parisagendan.

Vi skall nu kort sammanfatta situationen i MOC, Tanzania och Zambia för att dra några tentativa slutsatser kring vad vi står idag på bilateral nivå vad gäller Parisagendans genomförande.

MOCAMBIQUE¹

Moçambiques BNP-tillväxt har under de senaste tio åren legat på över 7 % till följd av makroekonomisk stabilitet, stora biståndsflöden och under senare år ett kraftigt inflöde av utländska direktinvesteringar, framför allt i gruv- och gasindustrin. Landets sårbarhet för cykloner, översvämningar och torka har dock haft negativa effekter för ekonomin, liksom den politisk-militära konflikten under 2013-14.

Trots att tillväxten i stor utsträckning drivits av inhemska faktorer har det inte skett någon djupare strukturell förändring av Moçambiques ekonomi. Den makroekonomiska utvecklingen är imponerande men de förändringar som krävs för långsiktig hållbar utveckling och för bekämpningen av den utbredda fattigdomen har varit långsam eller uteblivit. Till detta har den ökade korruptionen kraftigt bidragit (Ambassaden, Maputo, 2013 and 2014).

Medan biståndets andel (gåvobistånd+koncessionella lån) av budgeten var nära 50 procent 2010 finansieras nu cirka en tredjedel av bistånd. Det minskade biståndsberoendet är främst ett resultat av ökad inhemsk resursmobilisering. De inhemskt genererade statsinkomsterna har ökat från motsvarande ca 20 procent av BNP år 2011 till omkring 27 procent 2014 (IMF 2014).

Moçambiques möjligheter att låna pengar på kommersiella villkor har också stärkts, i takt med ökade förväntade framtida inkomster från naturresurser. Exempel är lån från kinesiska Exim Bank till storskaliga infrastrukturprojekt. Dock finns ingen tillförlitlig statistik över vilka belopp det exakt rör sig om. Den offentliga skuldsättningen ökar snabbt, från 40 % av BNP 2011 till 57 % av BNP 2014, samtidigt som löptiden på lånen blir kortare och räntesatserna högre (IMF 2014).

Utvecklingen från och med 2014 dämpar de tidigare höga förväntningarna på snabb utveckling. Kinas lägre tillväxttakt, svag ekonomisk utveckling i EU och fortsatta globala efterdyningar av den stora finansiella krisen minskar efterfrågan och därmed faller priserna på flera av landets exportprodukter. Investeringsstakten sjunker - vissa planerade stora investeringar rapporteras redan ha skjutits upp (IMF, 2014).

Det finns en *Development Partner Group* (DPG) i Moçambique där det är tänkt att regering och alla samarbetspartners ska mötas för att föra dialog. FN och Världsbanken är sammankallande till detta forum som även möts utan att regeringen är närvarande för att utbyta information och samordning vid t.ex. humanitära katastrofer. Tre grupper av partners finns i DPG, budgetstödgruppen G19 som omfattar de största biståndsgivarna (EU, EU:s medlemsstater, Norge, Kanada, Schweiz, Världsbanken, AfDB, IMF och USA); FN-familjen och andra etablerade givare inklusive Japan och Korea; samt de s.k. *emerging donors* som Indonesien, Indien, Kina, Brasilien m.fl.

¹ Baserat på dokument och intervjuer av Martin Hessel och Ulla Andren och rapportering från Svenska Ambassaden i Maputo

Det egentliga ramverket för samordning, harmonisering och ”alignment” som finns i Moçambique är alltsedan 2005 formellt kopplat till det generella budgetstödet. Mekanismen omfattar strukturer för samordning och dialog samt en mekanism för utvärdering av givarnas genomförande i relation till biståndseffektivitetsagendan. Denna utvärdering gjordes tidigare av en fristående institution i Moçambique som hade både regeringens och givarnas förtroende, men har under de senaste åren tagits över av parterna själva. Regeringen har normalt kritiska synpunkter på givarnas prestationer medan det omvända gäller för givarna. Den politiska dialogen kopplat till budgetstödet förs på minister och ambassadörsnivå, medan den mer tekniska dialogen förs på tjänstemannanivå.

En omfattande oberoende utvärdering av budgetstödet 2005-2012 har också genomförts som visade på biståndsformens positiva resultat. En reformprocess har startat för att revidera instrumentet från 2015 och framåt. Ämnen som där diskuterats är: (i) möjlighet att inkludera fler givare, d.v.s. även de som står utanför ramverket för budgetstödet men som ändå skriver under på grundläggande principer för biståndseffektivitet; (ii) inte premiera specifika modaliteter framför andra, utan istället fokusera på hur väl modaliteterna uppfyller biståndseffektivitetsprinciper; (iii) möjlighet att inkludera stöd som inte går direkt till regeringen (Independent Evaluation, 2014).

Regeringens policydokument kring bistånd (International Co-operation Policy, 2010) är löst hållet och förklarar att generellt budgetstöd är den biståndsform som föredras. Inte desto mindre har Moçambique i alla år och med stor skicklighet lyckats samarbeta med alla partners. Finansministeriet har dock alltid vägt tyngre än plan- och utvecklingsministeriet. Sedan 2015 har dessa ministerier sammanförts till ett och frågan om biståndseffektivitet ägs nu av en mindre skara teknokrater på lägre nivå på detta Ekonomi- och Finansministerium.

Olika försök har tidigare gjorts att inkorporera biståndet utanför budgetstödet i samma planerings- och budgetprocess. Detta gjordes genom att andra reformprogram eller sektorstöd eller tvärsektoriella program som t.ex. HIV/AIDS sammanfördes i form av *Common funds* (CF) som följer de regler och principer som gäller för budgetstödet. Det finns idag 14 sådana fonder där pengarna öronmärks. Även om de använder statens finansiella styrsystem, så finns det mycket utrymme för detaljstyrning och extra lager av safeguards (revisioner osv.). Tanken med CFs är att kunna ha en övergripande policydialog, men mycket av tiden och resurserna går åt till intern hantering av själva fonden.

Sverige är under 2014/15 ordförande i budgetstödsgruppen G19 där själva dialogstrukturen är väl utvecklad. Kanske är den viktigaste ”the economist working group” som möts varannan vecka och förbereder dialogen på olika nivåer. Budgetstödet styrka bygger på en samordnad ansats och kollektivt agerande. Den politiska dialogen mellan regeringen och givarna kretsade

under 2014 framför allt kring frågorna om inhemsk resursmobilisering, budgetprioriteringar² och korruption. Givarnas stundtals fräna kritik av regeringens politik skapade friktion men innebar också konstruktiva samtal om åtgärder.

En av hörnstenarna i samarbetet och en avgörande faktor för att budgetstöd skall kunna bedrivas är att statens finanser håller måttet och successivt blir allt bättre hanterade i form av programmet för utveckling av det statliga finans- och redovisningssystemet, s.k. PEFA. Detta betonades 2010 och befanns då fungera och utgör [fortfarande en grundstomme i strukturen](#). [En ny PEFA ska göras 2015](#) och bör ge en uppdaterad global bild.

Det nuvarande avtalet som reglerar budgetstödet, MoU för budgetstöd, går ut i september 2015 och det pågår en intensiv diskussion kring hur ett framtida ramverk skulle kunna se ut. Givet att GBS minskar, samtidigt som projektstöd ökar inom ett totalt minskande bistånd är både givare och regering överens om att ett bredare ramverk inte kan kretsa endast kring GBS. Det krävs förnyad energi i arbetet med att se till så att också andra typer av bistånd är kopplat till regeringens planer, är inkluderade i budgeten etc. Det finns också en diskussion kring att utvidga detta till nya partners (t.ex. Japan, som inte är medlem f.n.).

² Hög skuldsättning för ett nybildat statligt tonfiskeföretag (EMATUM) ifrågasattes, liksom bristen på transparens i affären, i kontrast till bristande satsningar på jordbruk och andra sysselsättningsskapande åtgärder.

TANZANIA

Tanzanias genomsnittliga årliga BNP-tillväxt har sedan 2002 legat kring 7 procent och i första hand drivits av gruvutvinning, industriproduktion och servicenäringar. Exportinkomsterna ökade kraftigt fram till 2011, i väsentlig utsträckning på grund av höga världsmarknadspriser på råvaror, men har därefter minskat, på grund av både minskad volym och lägre råvarupriser. Biståndsinflödet motsvarade omkring 8 procent av BNP 2002/03, ökade något fram till och med 2008/09, men har därefter sjunkit till omkring 5 procent 2013/14³. Utländska direktinvesteringarna i Tanzania har ökat från drygt 3 procent av BNP 2002/03 till 6 procent 2013/14 (IMF, 2014). Utvecklingen från och med 2014 dämpar dock även i Tanzania de tidigare höga förväntningarna på snabb utveckling.

Biståndets andel av budgetutgifterna har sjunkit från omkring 50 procent till något under 30 procent (Sveriges Ambassad, 2014). Budgetstödet andel har minskat relativt sett mer, och utgjorde 2013 endast 6 procent av statsbudgeten. De inhemskt genererade statsinkomsterna har ökat från motsvarande ca 13 procent av BNP till omkring 18 procent (ADE et.al., 2013). Enligt den senast publicerade hushållsundersökningen har andelen under den nationella fattigdomsgränsen (0,75 USD per dag) minskat från 34 procent av befolkningen år 2007 till 28 procent år 2012 (Basic Needs, 2012). På grund av ändrad metodik i undersökningarna är det osäkert hur jämförbara dessa siffror är. Andelen av befolkningen som beräknas ha en genomsnittlig inkomst under 1,25 USD per dag har minskat från 68 % till 44 % (World Development Indicators, 2014). Antalet invånare under denna gräns minskade från 27,9 till 20,8 procent. Om siffrorna är jämförbara skulle det innebära att fattigdomsminskningen de senaste fem åren varit snabbare än femårsperioden dessförinnan och att antalet absolut fattiga enligt Världsbankens definition också minskat väsentligt.

Tanzania har sedan millennieskiftet väsentligt förbättrat sitt Human Development Index (från 0,376 till 0,488 år 2012), medan man klättrat mer marginellt i länderrankingen (fem platser sedan 2008) (UNDP, 2014)

Statsförvaltningen bedöms som fortsatt ineffektiv även om förbättringar på vissa punkter skett. Detta innebär att genomförandet av långsiktiga utvecklingsvisioner och strategier på olika områden har väsentliga brister. Den tanzaniska regeringens långsiktiga vision för 2025 har som mål att uppnå status som ”lägre medelinkomstland” och backas upp av en långtidsplan. Denna uppdelas i femårsplaner, varav den nu gällande omfattar 2012-2016 och har fokus på ekonomisk tillväxt, inklusive sektorerna energi, jordbruk och ICT, men också utbildning och hälsovård. Dessutom finns en strategi för att bekämpa fattigdomen (Mukuta II) som omfattar perioden 2010-2015.

I ett nytt initiativ, *Big Results Now* (BRN) har Tanzania, med tekniskt stöd och inspiration från Malaysia, försökt att ytterligare prioritera utvecklingsagendan. I ett första steg

³ Enligt DAC-statistiken motsvarar biståndsinflödet knappt 11 procent av BNI 2013

identifierades 2013 sex områden: Energi, utbildning, transporter/hamnen i DSM, vatten, jordbruk och resursmobilisering. Den snabba ekonomiska tillväxten sedan millennieskiftet och nya aktörer/källor för externa resurser gjorde också att under de allra senaste åren har Tanzanias regering blivit mindre beroende av bistånd från DAC-länder och internationella organisationer.

De tio senaste åren beräknas den andel av budgetutgifterna som finansieras med DAC-bistånd ha minskat från omkring 50 % till omkring 30 %. Med undantag av 2011, som innebar en väsentlig nedgång, har DAC-biståndet i nominella termer legat på ungefär samma nivå sedan 2009, med en ökning 2013 (OECD/DAC).

Givarnas tveksamhet till generellt budgetstöd som bistandsform har ökat. Regeringens mål att budgetstödet skulle utgöra 40 procent av totala biståndet har tvärtom blivit allt mer avlägset de senaste åren. 2013 utgjorde totala programstödet, d.v.s. olika former av budgetstöd, 18 procent av totala biståndet. 2014 hade i november bara omkring 15 procent av budgetstödet betalats ut, vilket skapat likviditetsproblem för regeringen och inneburit oplanerad upplåning på kapitalmarknaden. Nya oklarheter om upphandlingar och affärer med ledande politiker involverade är huvudorsaken till frysningen av budgetstödsutbetalningarna.

Några av huvudslutsatserna i den oberoende utvärdering av budgetstödet till Tanzania som publicerades i januari 2013 är:

- Budgetstödet viktigaste bidrag har varit att bidra med ökad finansiering till budgeten. Däremot har de kompletterande resurserna som kopplats till budgetstödet, t.ex. för kapacitetsuppbyggnad inte fungerat effektivt.
- Budgetstödet har misslyckats att förse regeringen med tillräckligt stöd för att utveckla en välprioriterad reformplan och att hantera policyproblem på ett konstruktivt sätt.
- Trots dessa begränsningar har budgetstödet haft ett viktigt inflytande på makroekonomiska styrningen och de ökande budgetresurserna till prioriterade sektorer i utvecklingspolitiken. Framstegen har dock varit långsamma på grund av stor oenighet i dialogen kring dessa frågor.
- Budgetstödet har påverkat den ekonomiska tillväxten väsentligt, inklusive förbättringar inom utbildningssektorn och minskning i icke-inkomstfattigdomen.
- Effekterna av regeringens politik, och därmed också budgetstödet, i form av minskad inkomstfattigdom har hittills varit begränsad (ADE et. All., 2013).

Situationen de senaste åren har präglats av minskat ömsesidigt förtroende och hårdare koppling mellan utbetalningar och uppnådda resultat. Detta gäller i särskilt hög utsträckning budgetstödet.

En omfattande struktur för dialog på olika nivåer förekommer, bestående av 23 grupper, varav många i sin tur har undergrupper. Trots – eller kanske på grund av – denna struktur upplevs

dialogen och ägarskapet från regeringen många gånger av givarna som bristande. Samtidigt är tendenserna tydliga att stora givare såsom brittiska DFID för en egen biståndspolitisk dialog med Tanzania, där de driver sina egna intressen. Detta har skapat irritation både i EU-gruppen och i den bredare budgetstödsgruppen. Samtidigt har USAID ändrat sin tidigare inställning och engagerat sig mera i det gemensamma givarsamarbetet.

DAC-ländernas bistånd förändras och fjärmas gradvis från Parisagendans principer. Några av trenderna i början av 2014 var:

- Skifte i riktning mot att satsa på tillväxtsektorer som energi, jordbruk, privatsektorutveckling, med risk för fragmentering och i viss mån konkurrens mellan biståndsgivarna.
- Återgång till kortare projekt och program med ökad fragmentering av de samlade givarportföljerna.
- Stark betoning på resultat(Sveriges Ambassad).

Dessa trender riskerade att öka fragmentering och transaktionskostnader. De kan också bidra till en mer splittrad policyagenda och policydialog. Omfattande misstänkta korruptionsaffärer har bidragit till att undergräva tilliten mellan parterna och försämra samarbetsklimatet. Ett spektakulärt exempel från 2014 har varit den krångliga affären kring Independent Power Tanzania, Ltd (IPTL). Den misstänks också ha länkar högt upp i det politiska skiktet. En rapport från tanzaniska riksrevisionen (Public Accounts Committee) publicerades på hösten 2014. Parlamentet presenterade i slutet av november 2014 rekommendationer om hur affären skulle hanteras.

I väntan på regeringsbeslut om IPTL-affären, inklusive åtgärder mot de felande har av de generella budgetstödsåtagandena för 2014/2015 på totalt 558 milj. USD, endast 84 milj. USD (= ca 15 %) utbetalats. 69 milj. USD betalades ut i juli och resterande 15 milj. USD i december 2014. Resterande belopp har frusits i väntan på besked och klargörande från Tanzanias regering⁴.

⁴ De 11 biståndsgivare som lämnar budgetstöd är: Danmark, Finland, Irland, Japan, Kanada, Storbritannien, Sverige, Tyskland, Afrikanska Utvecklingsbanken, EU-kommissionen och Världsbanken.

ZAMBIA⁵

Zambia är idag ett lägre medelinkomstland med betydande direktinvesteringar, tillväxt och entreprenörskap. Dess tillväxt har de senaste 10 åren uppgått årligen till 6-7 procent. Gruvindustrin svarar för c:a 20 procent av inkomsterna i statsbudgeten och koppar står för 75 procent av exportintäkterna. Den snabba ekonomiska tillväxten under senare år har inneburit att de inhemska skatteintäkterna har ökat väsentligt (World Bank, 2013, IMF, 2014).

Medellivslängden i Zambia är 58 år. 75 av 1000 barn överlever dock inte sina fem första år och mödradödligheten är 400 per 100 000 födselar, där 1 av 59 kvinnor förväntas dö i samband med graviditet eller förlossning, där 1,1 miljoner människor lever med hiv/aids, där 4 av 10 barn är hämmade i sin tillväxt på grund av undernäring, där 7 av 10 vuxna är läs- och skrivkunniga och där avskogning sker i alarmerande takt. En snabb befolkningstillväxt har också medfört att mer än halva befolkningen är under 18 år (UN, 2013, UNDP, 2014).

Lusaka, och framför allt de andra större städerna i Kopparbältet, är relativt välmående. Men medan endast en fjärdedel av Lusakaborna lever i fattigdom, är situationen den motsatta i stora delar av övriga landet. Sammantaget beräknas 60-65 procent av befolkningen som fattig (ungefär 1 USD/dag), med små möjligheter att förbättra sin levnadssituation. Ojämligheten är hög och år 2010 uppgavs Gini-koefficienten vara 57,5. Jordbruk anses av de flesta vara den sektor som har störst fattigdomsminskande potential. Jordarna är näringsrika och det finns gott om såväl vattenresurser som mark- men de statliga investeringarna i sektorn anses inte vara särskilt produktiva (World Bank, 2013, UNDP, 2014).

Idag betalar ett fåtal biståndsgivare (8 bilateraler och 5 multilateraler) ut knappt 1,5 miljarder kronor årligen genom statsbudgeten, vilket motsvarar 2,6 procent av budgeten. Flera gånger så mycket betalas ut utanför budgeten, för vilket det dock saknas tillförlitlig statistik. Vid tiden för Parisagendans undertecknande finansierades budgeten till c:a 40 procent av bistånd (vilket är nära fyra gånger mer än i dag). En starkt bidragande orsak till att andelen bistånd genom budgeten minskat kraftigt sedan 2010 är att det generella budgetstödet och budgetstödet till hälsosektorn nästan helt upphört och att annan finansiering kommit i dess ställe. För Zambias del innebär detta att man börjat att acceptera att biståndet inte är att räkna med ens på medellång sikt. Det har också varit regeringens starka ambition och vilja att minska biståndet till förmån för andra finansieringskällor och kapitalflöden. Betydelsen av bistånd inom t.ex. hälsa och undervisning (omkring 40 procent av de totala resurserna – inom och utanför budget) bör emellertid inte underskattas. Allt det som givare gör utanför budgeten minskar ju kravet på statlig intervention. Bistånd som svarar mot människors basala behov är således i stor utsträckning en ersättning för statligt engagemang (KPMG, 2015, Ambassaden Lusaka, 2014).

Även om det finns ett fungerande samarbete inom den övergripande givargruppen (Cooperating Partners Group) så arbetar de flesta biståndsgivare i ökad utsträckning var för sig med sina initiativ och program. Merparten av biståndsfinansieringen går numera utanför staten (i årets statsbudget framgick att gåvobiståndet minskat från 6,2 % av budgeten till 2,6 %, samtidigt som lånefinansieringen ökat). Därmed har den zambiska staten både en allt mer

⁵ Baserat på intervjuer med Anna Rahm och Per Lundell och rapportering från Svenska Ambassaden i Lusaka

begränsad insyn och minskat inflytande över biståndsflödena. Men detta betyder numera mindre, eftersom biståndets andel minskat så kraftigt. För regeringen är det mycket viktigare att försöka få insyn i och inflytande över andra kapital- och finansieringsflöden.

Den biståndspolitiska dialogen mellan givarsamfundet och regeringen fungerar dock relativt väl och under 2014 kom CPG och regeringen överens om ett ramverk för ömsesidigt ansvarstagande inom vilket strukturer, procedurer och metoder för dialog och gemensam uppföljning förenklats och strömlinjeformats. Regeringen har accepterat det nya biståndslandskapet, vilket också delvis beror på att man numer är ett lägre medelinkomstland. Som i många andra samarbetsländer med liknande ekonomisk situation har nya aktörer fått ökat utrymme som samarbetsparter med den zambiska staten (Kina, Indien, Turkiet, Brasilien m.fl.). De deltar emellanåt i givargruppens möten/aktiviteter – dock inte i några harmoniseringsdiskussioner (Ambassaden Lusaka, 2014).

Ett exempel på nya former för dialog är den konferens mellan givare och regeringen som arrangerades i november 2014, där även privata aktörer och civila samhället deltog. Den innebar nytänkande på flera sätt och åtminstone representanter för finansdepartementet (inkl. PS) deltog aktivt. Uppföljning av en handlingsplan har påbörjats och efterfrågas av Finansdepartementet. Kanske ska man inte förvänta sig allt för drastiskt utfall men det kan vara början på en ny form av dialog. Det föreslogs t.ex. att denna typ av högnivådialog ska hållas årligen.

Att biståndet till Zambia och som registreras i budgeten minskat så kraftigt har sannolikt flera förklaringar, däribland: 1) flera givares intresse för bistånd "on-budget" liksom för huvudprinciperna kring biståndseffektivitet ("Paris-agendan") har minskat avsevärt de senaste 5-7 åren, inte minst i länder som 2) förmodas kunna finansiera en större del av sin utveckling med egna resurser, samt 3) korruptionsskandalen i hälsosektorn 2009 minskade avsevärt intresset hos flera givare att arbeta i sektorprogramliknande ansatser. Mer generellt handlade det om ett minskande förtroende för kvaliteten i de nationella systemen, som naturligtvis fick sig en ordentlig törn av det som hände i hälsosektorn. Man hade också problem inom vägsektorn och undervisningssektorn. Trenden mot att vilja relatera konkreta resultat till sitt egna bidrag gjorde även att flera givare valde off-budget och mer av egna program. DfiD är ett bra exempel på detta liksom i viss mån också Sida under 2013-2014.

Givet Zambias förhållandevis dåliga utvecklingsindikatorer och det faktum att statsbudgeten trots allt är mindre än Stockholm läns landstings, kan det finnas anledning att fråga sig om inte givarna, ur ett *biståndseffektivitetsperspektiv* möjligen lämnade stödformerna budgetstöd och sektorstöd väl snabbt, till priset av att färre fattiga människor fått uppleva förbättrade levnadsvillkor (statistik visar hur hälsoindikatorerna försämrades i samband med det minskade biståndet efter korruptionsskandalen). Samtidigt finns knappast någon återvändo utan i stället finns nu kanske, efter det "påtvungade stålbadet", bättre förutsättningar att klokt utnyttja de biståndsresurser som finns och också börja planera för en fortsatt utveckling bortom biståndet.

För biståndsgivarna borde dock användande av Zambias institutioner och harmonisering av den egna verksamheten fortfarande stå i fokus. Dessutom stöd till reform av statliga institutioner, t.ex. att förstärka skattesystemet, skapa en bättre inkomstfördelning, en miljö som främjar utveckling av tillverkningsindustri, en kommersialisering av jordbruket och ökade möjligheter att sälja jordbruksprodukter, ökat ansvarsutkrävande och tillgång till social service.

Slutsatser och kommentarer

Man kan sammanfatta vad vi kommit fram till i följande punkter

- Tillväxten har i alla tre länderna varit hög. Den har drivits av höga råvarupriser på världsmarknaden och expansion i ett begränsat antal sektorer. Produktionen i alla tre länderna måste diversifieras väsentligt.
- Den ökade tillväxten har endast kommit ett fåtal till del. Fördelningen är fortfarande långt ifrån tillfredställande.
- Den snabba ekonomiska tillväxten under senare år har inneburit att de inhemska skatteintäkterna har ökat väsentligt. Därtill kommer kraftigt ökat inflöde av utländska direktinvesteringar, främst för råvaruutvinning, men även till andra sektorer. Möjligheterna att ta kommersiella lån på den internationella kapitalmarknaden har också ökat.
- Den allra senaste utvecklingen manar dock till försiktighet när det gäller att dra slutsatser från dessa positiva siffror från de senaste åren. Ett antal faktorer har lett till att utvecklingen under de närmaste kommande åren kan bli sämre än vad man tidigare haft anledning att förvänta sig.
- De nya aktörerna som kan bidra med externa resurser och politiskt stöd ger ländernas regeringar ökad valfrihet.
- Som ett resultat av ovanstående har biståndets andel av budgetutgifterna minskat kraftigt och biståndsberoendet framför allt från de traditionella biståndsgivarna sjunkit väsentligt .
- Problemen med dialogstrukturen och samordningsfrågor med andra icke traditionella biståndsgivare har ökat. Givare har därför i ökad utsträckning frångått både principen om ägarskap och samordning. En allt större del av biståndet går därför utanför partnerregeringens kontroll. Att i ökad utsträckning använda ländernas budget, rapporterings-, och upphandlingssystem för att hantera biståndet har varit svårt att genomföra i praktiken.
- Förtroendet mellan parterna har försämrats ytterligare, förstärkt av svagt ansvarsutkrävande i samband med korruptionsskandaler och problem med samhällsstyrning på mottagarsidan och ökad styrning på detaljnivå och osäkra utbetalningar från givarsidan.
- Plötsliga avbrott i av utbetalningarna under budgetstöd och andra former av traditionellt bistånd har visat att partnerländerna inte lätt hittar alternativ till det traditionella biståndet för att finansiera kärnverksamhet i offentliga sektorn

- Nya former av dialogfora har utvecklats som är mer inkluderande för civilsamhället och den privata sektorn än tidigare och som delvis kan ta över den roll som tidigare samordningsfunktioner hade mellan givare och partnerland. Dessa kan utvecklas vidare, men bör inte resultera att dialogen med politiker och myndigheter avvecklas.

Tio år efter att Parisdeklarationen undertecknades återstår sålunda i praktiken inte mycket av den överenskommelse som ingicks 2005. I retoriken refereras dock fortfarande till Parisdeklarationens principer, även om också den i ökad utsträckning hamnat i skuggan av de hållbara utvecklingsmålen post-2015, den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering i Addis Abeba och högnivåmötet i Paris om klimatfinansiering.

Alltmer av biståndet rundar landets system och budget och som en följd av detta försvagas ägandet. Likaså minskar användandet av partnerländernas egna system. Samarbetet mellan givarna har också minskat, och det ömsesidiga ansvarstagande som Parisagendan förestavade har försvagats.

De traditionella DAC-givarna har fått ett minskat inflytande och betydelse för partnerländernas utveckling. Biståndsberoendet har minskat, vilket i sig en god sak, som dock kräver anpassning till nya förhållanden.

Traditionellt bistånd behövs dock fortfarande. Det fortsätter att vara mycket viktigt, men mer selektivt än tidigare. I de studerade länderna har det efter att kris uppstått mellan givarna och partnerlandet visat sig att det inte alltid finns några bra alternativ till traditionellt bistånd, t.ex. i form av budgetstöd. Tanzania har efter att budgetstödet frusits hösten 2014 funnit att trots ökade andra internationella flöden det är svårt att finna alternativa finansieringskällor som lämnar obundet stöd till budgetens kärnverksamheter, på motsvarande sätt som budgetstödet.

För många centrala områden gäller att de inte kan finansieras med privata eller offentliga investeringslån när traditionellt bistånd minskar eller upphör helt. Detta gäller framför allt de sociala sektorerna men också löpande kostnader för drift och underhåll i allmänhet i den offentliga sektorn, vilket också inkluderar reform av institutioner. Om detta skall bli bärkraftigt och effektivt så krävs att grundprinciperna från Parisagendan respekteras. Ägandeskap, harmonisering, samstämmighet resultat och ömsesidigt ansvarstagande är lika viktiga idag som tidigare, liksom långsiktighet och förutsägbarhet i relationerna mellan parterna. Frågan är då hur dessa principer skall kunna tillämpas i en ny kontext.

En fråga som i detta sammanhang klättrar högre upp på prioritetslistan är kunskaps- och kapacitetsutveckling. De nya aktörerna sysslar mer med finansiellt stöd och mindre med att öka kapaciteten att ta hand om dessa investeringar. Här finns en viktig nisch för det traditionella biståndet. En sådan satsning inkluderar också stöd till reformer som svar på problem inom statsförvaltning och statlig service och att främja dialog mellan olika aktörer såsom privata sektorn, staten och det civila samhället där både män och kvinnor deltar. Utmaningar finns också på decentraliserad nivå och är beroende av ökad aktivitet på lokal nivå av det civila samhället. Här kan de nya dialogfora som vi beskrivit ovan under Zambiaavsnittet bli en intressant väg framåt. I dessa skulle alla aktörer, statliga såväl som privata, kunna diskutera så att både harmonisering och ägandeskap blev tillgodosedda.

Det minskade biståndsberoendet i många länder borde skapa bättre förutsättningar för ökat ägarskap, tydligare eget ansvarstagande och möjligheterna att förmå biståndsgivarna att använda mottagarens egna institutioner. De viktigaste hindren för detta är bristande förtroende mellan parterna, byggt på biståndsgivarnas erfarenheter av svag samhällstyrning och korruptionshärvor i samarbetslandet och biståndsmottagarnas erfarenheter av att utlovat bistånd försenas eller helt fryser inne och att biståndsgivarna alltför snabbt ändrar sina spelregler och prioriteringar.

Till detta kommer alla problem som utvecklingssamarbetet möter i konfliktdrabbade länder där Parisdeklarationens principer sällan kan fungera, varken under pågående konflikt eller i det omedelbara uppbyggnadsskedet därefter.

En faktor som begränsat genomförandet av Parisagendan de två senaste åren och som redan nämnts ovan är att de ledande aktörerna i den internationella utvecklingsvärlden har fokuserat sitt intresse på de tre processerna: 1) Förberedelserna för att ersätta FNs millenniemål med Globala hållbara utvecklingsmål som ska gälla efter 2015 (vad som kallas post-2015 processen), 2) Högnivåkonferensen om hållbar utvecklingsfinansiering som ska hållas i Addis Abeba i juli 2015, samt 3) Högnivåmötet om klimatfrågor och den gröna fonden som ska hållas i Paris i december 2015. Detta har också ytterligare bidragit till att på det internationella planet Parisagendan och dess principer kommit i skymundan.

De många globala utmaningar som tornar upp sig, bland annat i form av ökade konflikter, klimat, matförsörjning, vattentillgångar, skatteflykt etc. innebär att PGU-perspektivet för det svenska utvecklingssamarbetet i bred mening måste förstärkas. Det innebär också att trycket ökar för att mindre andel av det totala biståndet skall avsättas till långsiktigt bilateralt samarbete. Ofta kräver globala utmaningar globala lösningar, men lika ofta splittras dessa upp i åtgärder på det nationella planet när de ska genomföras. Barnet med badvattnet-metaphoren gäller i högsta grad i detta sammanhang. Och det är minst lika viktigt idag som år 2005 att det långsiktiga och så långt möjligt också post-konflikt- inriktade bilaterala biståndet styrs av Parisdeklarationens principer.

Referenser

ADE, ITAD, COWI. Independent Evaluation of Budget Support to Tanzania. Final Report (Draft) January 28, 2013

Avaliação Final do Governo de Moçambique ao Desempenho dos Parceiros de Apoio Programático (PAPs) em 2013 no âmbito do Processo de Revisão Anual 2014.

Maputo, 30 de Abril de 2014

Basic Needs Poverty i Tanzania Household Budget Survey 2012.

Government of Tanzania, 2008. Enhancing Aid effectiveness for Achieving Development results. Tanzania, Country Report. Dar es Salaam

Biståndets roll för utveckling i Zambia - en biståndspolitisk rapport, november 2014, Sveriges ambassad, Lusaka

Chigunta, F. and N. Matshalaga, 2010. "Evaluation of the Implementation of the Paris Declaration in Zambia. Final Report. January 2010.

IIES, 2010. Mozambique: Independent Evaluation of the PAPs' Performance in 2009 and Performance

IMF Country Report No 15/14. United Republic of Tanzania. First Review under the policy support instrument – staff report. December 2014.

IMF, 2014. Republic of Mocambique, Third review under the policy support instrument, Washington.

IMG (Independent Monitoring Group), Tanzania, 2010. Assessment of Effectiveness of Development Cooperation/External Resources and Partnership Principles in Context of the Mkukuta/Mkuza Review, ESRF, Dar es Salaam.

International Cooperation Policy, 2010. Bolletim da Republia Mozambique, Resolucao, 34/2010, Maputo

Independent Evaluation of Budget Support i Mocambique 2005-2012, 2014. OECD/DAC. Development Cooperation Reports Paris High Level Forum (2005) 'Toward Enhanced Aid Effectiveness - High-Level Forum: Harmonisation, Alignment and Results

Republic of Mocambique, 2010. Annual Review 2010 Aide Memoire, including 4 annexes and the PAPsfinal evaluation of the Governments performance in 2009, Maputo

Oden, Bertil and Lennart Wohlgemuth, 2011, Where is the Paris Agenda heading? Perspective 19, University of Gothenburg, Gothenburg

Simensens Jarle, Kirsten Kjerland, Frode Liland og Arild Ruud, 2003. Norsk Uveklingshjelps Historie 1952-2002, Bergen

OECD/DAC

Sveriges Ambassad, rapporter 2013 and 2014, Maputo.

Sveriges ambassad, Biståndspolitisk översiktsrapport Tanzania, februari 2014. Dar es Salaam

Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, UNDP

The Millennium Development Goals Report 2013, UN 2013; Human Development Report 2014

UNDP. Human Development Report 2014.

Wangwe, S. 'Changing Aid Modalities and Tanzania Development Assistance

Partnerships' in: Havnevik, K. and Isinika, A., Tanzania in Transition, 2010.

World Bank, 2014. World Development Indicators 2014.

Zambia at 50, Cracing the figures, 2015 Budgetary changes, KPMG 10 October 2014.

World Development Indicators, 2014.

Zambia's Way Forward: Job Creation to Promote Inclusive Growth

High Level Stakeholder Dialogue Event 24 – 25 November, 2014

Mulungushi International Conference Center, Lusaka, Zambia

Zambia's Way Forward: Job Creation to Promote Inclusive Growth, High Level Stakeholder Dialogue Event -- Building Blocks of the Action Plan, 2014, Lusaka Zambia *Zambias ekonomi: Zambia Economic Brief – Zambia's Jobs Challenge, Realities on the Ground, World Bank, October 2013*

Zambia poverty assessment: stagnant poverty and inequality in a natural resource-based economy, World Bank 2012

Zambia 2013. Article IV Consultation, IMF January 2014

Perspectives on Development Cooperation in Africa

- Odén, Bertil och Wohlgemuth, Lennart, 2006. *Svensk biståndspolitik i ett internationellt perspektiv*. 45pp, Perspectives No 1
- Wohlgemuth, Lennart, 2006. *Changing Aid Modalities in Tanzania*. 14pp, Perspectives No 2
- Wohlgemuth, Lennart (ed.), 2006. *Humanitarian Assistance*. 25pp, Perspectives 3
- Wohlgemuth, Lennart (ed.), 2006. *Swedish and EU Africa Policy*. 40pp, Perspectives No 4 (Revised, see no 11)
- Odén, Bertil och Olof Lundquist: *Policy Coherence Vital for Global Development*. Perspectives No 5
- Carlsson, Jonna, 2007. *Multilateral Development Cooperation in Perspective*. Perspectives No 6
- Onsander, Sara, 2007. *Swedish Development Cooperation through Swedish and Local NGOs*. 63pp, Perspectives No 7
- Brolin, Therese, 2007, *EU and its Policies on Development Cooperation*. Perspectives No 8
- Odén, Bertil and Lennart Wohlgemuth, 2007. *Swedish Development Cooperation Policy in an International Perspective*, Perspectives No 9
- Wohlgemuth, Lennart and Oliver Saasa, 2008. *Changing Aids Relations in Zambia*, Perspectives No 10
- Wohlgemuth, Lennart and Christoph Wallnöfer, 2008 *Swedish and EU Africa Policy*, Perspectives No 11(Included in a revised version in the book "Where is Swedish Aid Heading" below)
- Odén, Bertil, 2009. *The Swedish Policy for Global Development. Implementation and Changes*, Perspectives No 12 (Included in a revised version in the book "Where is Swedish Aid Heading" below)
- Knutsson, Benjamin, 2009 *The Intellectual History of Development*, Perspectives No 13
- Wohlgemuth, Lennart, 2009. *Development cooperation with multilateral organisations. Implementation of a new Swedish multilateral strategy*, Perspectives No 14 (Included in a revised version in the book "Where is Swedish Aid Heading" below)
- Odén, Bertil, 2009. *Country and sector focusing in the Swedish bilateral development cooperation*, Perspectives No 15 (Included in a revised version in the book "Where is Swedish Aid Heading" below)
- Odén, Bertil and Wohlgemuth, Lennart (eds), 2010. *Where Is Swedish Aid Heading?*
- Petitt, Andrea, 2010. *Partner Driven Cooperation within Swedish Development Cooperation*, Perspectives No 16
- Billing, Annika, 2010. *Humanitarian Assistance An Introduction to Humanitarian Assistance and The Policy for Sweden's Humanitarian Aid*, Perspectives No 17

- Odén, Bertil och Lennart Wohlgemuth, 2010. *Svensk biståndspolitik i ett internationellt perspektiv*, Perspectives No 18
- Odén, Bertil och Lennart Wohlgemuth, 2011. *Where is the Paris Agenda Heading?* Perspectives, No 19
- Billing, Annika, 2011. *Support to Civil Society within Swedish Development cooperation*, Perspectives No 20
- Odén, Bertil och Lennart Wohlgemuth, 2011. *Svensk biståndspolitik i ett internationellt perspektiv*. Perspectives No 21
- Billing, Annika, Maja Forslind and Karin Metell Cueva, 2012. *Swedish Development Cooperation, and the Private Sector*, Perspectives No 22
- Lennart Wohlgemuth, 2012. *Svenskt utvecklingssamarbete 50 år*, Perspectives No 23
- Odén, Bertil and Lennart Wohlgemuth, 2013. *Swedish Development Cooperation Policy in an International Perspective*. Perspectives No 24
- Haug, Christoph, *Key Problems in the Interaction Between Donors and Civil Society Organizations*, 2013. Perspectives no 25